

ŠALA

DOMENIKO STARNONE

Prevela s italijanskog
Gordana Breberina

Laguna

Naslov originala

Domenico Starnone

SCHERZETTO

Copyright © 2016 and 2017 Giulio Einaudi editore s.p.a.,
Torino

Translation copyright © 2021 za srpsko izdanje, LAGUNA

ŠALA

Poglavlje prvo

1.

Beta me je jedne večeri pozvala telefonom nervoznija nego inače da vidi imam li snage da joj pričuvam sina dok su ona i njen muž na kongresu matematičara u Kaljariju. Živeo sam u Milanu već dve decenije i nije mi se baš išlo u Napulj, u staru kuću koju sam nasledio od roditelja i u kojoj je moja ćerka živela još pre udaje. Imao sam preko sedamdeset godina i dugo udovištvo me je odviklo od života u zajednici, osećao sam se prijatno samo u svom krevetu i u svom kupatilu. Osim toga, nekoliko nedelja pre toga imao sam malu hiruršku intervenciju za koju se još na klinici činilo da mi je donela više štete nego koristi. Mada su doktori provirivali u moju sobu i ujutru i uveče kako bi mi rekli da je sve proteklo kako treba, hemoglobin mi je bio nizak, feritin nije bio zadovoljavajući i jednog popodneva sam video glavice koje su se, bele kao kreč, pružale ka meni sa zida preko puta. Odmah su mi dali transfuziju, hemoglobin mi je malo porastao, konačno su me poslali kući. Ali sada sam se s mukom oporavljao.

Ujutru sam bio tako malaksao: da bih ustao, morao sam da prikupim snagu, zarijem prste u butine, nagnem gornji deo tela napred kao da je poklopac kofera i zategnem mišiće gornjih i donjih udova s odlučnošću koja mi je oduzimala dah; i tek kada bi bol u leđima popustio, uspeo bih da potpuno podignem skelet, ali pažljivo, tako što bih polako odvojio prste od butina i pustio ruke pored bokova, hripavo dišući sve dok se konačno ne uspravim. Zato sam na Betin zahtev spontano odvratio:

„Jel' ti taj kongres stvarno važan?“

„To je posao, tata: ja moram da podnesem uvodni referat, a Saverio govori drugog dana po podne.“

„Koliko ćete dugo biti odsutni?“

„Od 20. do 23. novembra.“

„Morao bih, dakle, četiri dana da budem sam sa detetom?“

„Sali će dolaziti svakog jutra, spremaće kuću, kuvaće vam. Uostalom, Mario je potpuno samostalan.“

„Nijedno dete nije samostalno sa tri godine.“

„Mario ima četiri godine.“

„Nije ni sa četiri. Ali nisam to hteo da kažem: imam neodložan posao koji treba da završim, a nisam ga ni započeo.“

„Šta treba da uradiš?“

„Da ilustrujem pripovetku Henrija Džejmisa.“

„Koju pripovetku?“

„Neki tip se vraća u svoju staru kuću u Njujorku i tamo zatiče duha, to jest samog sebe kakav bi bio da je postao poslovan čovek.“

„I koliko ti treba da ilustruješ jednu takvu priču? Do tada je ostalo gotovo mesec dana, imaš vremena.“

Uostalom, ako ne završiš do dvadesetog, možeš da donešeš posao ovamo, Mario je naviknut da ne smeta.“

„Poslednji put je sve vreme hteo da se nosi.“

„Poslednji put je bio pre dve godine.“

Zamerila mi je, rekla da sam podbacio i kao otac i kao deda. Odgovorio sam tonom punim ljubavi i obećao da ću ostati s detetom onoliko dugo koliko joj treba. Pitala je kad mislim da krenem i ja sam odgovorio nepromišljeno. Pošto sam osećao da mi je ćerka nesrećnija nego obično; pošto me je zvala najviše tri-četiri puta dok sam bio u bolnici; pošto mi se učinilo da je ta njena nezainteresovanost način da me kazni zbog moje nezainteresovanosti, obećao sam da ću doći u Napulj nedelju dana pre kongresa kako bi se dete naviklo na moje društvo. I dodao sam, tobože oduševljeno, kako sam se baš uželeo da malo izigravam dedu, kako može mirne duše da otputuje, kako ćemo se ja i Mario silno zabavljati.

Ali, kao i obično, nisam uspeo da ispunim obećanje. Spopadao me je mladi urednik za koga sam radio, hteo je da vidi dokle sam stigao. Kako nisam uspeo bogzna šta da uradim jer se oporavak otegao unedogled, pokušao sam da završim na brzinu dve-tri ilustracije. Ali jednog jutra sam ponovo prokrvario i morao sam da odjurim kod lekara, koji mi je, premda je zaključio da je sve u redu, zakazao novi pregled za nedelju dana. Tako sam, daj ovo daj ono, na kraju krenuo tek 18. novembra, nakon što sam uredniku poslao dve nedoterane ilustracije. Na stanicu sam otišao mrzovoljan, s koferom u koji sam nasumično ubacio stvari, nisam poneo čak ni neki poklončić za Marija, ako se izuzmu dve knjige bajki koje sam ja sam ilustrovao nekoliko godina ranije.

Putovanje mi je preselo zbog preznajavanja i želje da se vratim u Milano. Padala je kiša, bio sam napet. Voz je sekao nalete vetra, pa je prozor bio neproziran zbog drhtavih potočića kiše. Često me je obuzimao strah da će vagoni iskliznuti iz šina, da će ih oluja prevrnuti, zaključio sam da je čoveku, što je stariji, sve više stalo da ostane živ. Ali kad sam se obreo u Napulju, osećao sam se bolje, uprkos hladnoći i kiši. Izašao sam iz stanice i za samo nekoliko minuta stigao do zgrade na uglu koju sam dobro poznao.

2.

Nisam očekivao da je Beta – sa četrdeset godina, potpuno zaokupljena svakodnevnim dovijanjem – sposobna za brižnost s kojom me je dočekala. Na moje iznenađenje, pokazala je brigu zbog mog zdravstvenog stanja, uzviknula je: kako si bleđ, kako si mršav, i izvinila se što me nije nijednom posetila dok sam bio na klinici. Pošto me je sa izvesnom zabrinutošću pitala za lekove i rezultate analiza, pomislio sam kako hoće da vidi nije li opasno ostaviti mi dete. Umirio sam je i krenuo da joj udeljujem komplimente hiperboličnim rečenicama kojima sam pribegavao još kad je bila mala.

„Lepa si.“

„Ma nisam.“

„Izgledaš bolje od filmske glumice.“

„Debela sam, razdražljiva, matora.“

„Mora da se šališ! Nikad nisam video privlačniju ženu. Naravno, karakter je kao kora drveta, ali ako je oguliš,

---

pojavi se osećajnost, glatka, sjajna, lepe boje, kao kod tvoje majke.“

Saverio je otišao po Marija u obdanište, vратиće se svakog trenutka. Ponadao sam se da će mi reći da odem u svoju sobu kako bih se malo odmorio. U retkim prilikama kada sam dolazio u Napulj, spavao sam u velikoj sobi pored kupatila, sa balkončićem nalik na lansirnu platformu koji je gledao na Trg Garibaldi. Tu sam odrastao zajedno s braćom i to je bio jedini kutak u toj kući koji nisam mrzeo. Prijalo bi mi da sam u njoj, opružen na krevetu samo nekoliko minuta. Ali Beta me je zadržala u kuhinji – mene, kofer, platnenu torbu – i krenula da se žali, bez prekida, na sve i svašta: posao na fakultetu, Marija, Saverija, koji joj je natovarilo na vrat kuću i dete, na mnoge druge nepodnošljive stresove.

„Tata“, gotovo je viknula u jednom trenutku, „*stvarno* mi je svega dosta.“

Stajala je pored sudopere i prala povrće, ali je tu rečenicu izgovorila okrenuvši se ka meni tako što se naglo i silovito uvrnula. Nekoliko sekundi sam je video – to mi se nikad ranije nije desilo – kao čistu, ogorčenu materiju koju smo njena majka i ja, četiri decenije ranije, doneli na svet sa grešnom lakoćom. U stvari ne, ne Ada, nego ja: moja žena je odavno umrla, nije više snosila odgovornost za to. Beta je bila moja, *samo moja* velika izgubljena ćelija, već prilično istrošene membrane. Ili sam je bar ja tako video na tren. Onda su se čula ulazna vrata. Moja ćerka se pribrala na brzinu, rekla je, s mešavinom radosti i odvratnosti, *evo ih*, pojavio se Saverio – zdepasti, izveštačeni Saverio širokog lica, koje nije imalo ničeg zajedničkog s otmenošću Betinog, uskog i izduženog – a s njim i Mario,

sitan, crnokos kao njegov otac, krupnih očiju na mršavom licu, s crvenom kapom na glavi, u tamnoplavom kaputu ispod koga je virila svetloplava mašna.

Dete je nekoliko sekundi uzbuđeno čekalo. Nije nasledio ništa od Bete, pomislio sam, isti je otac. Za to vreme sam osetio, s trunkom strepnje, da sam reč *deda* koja se otelovljuje pred njim – neznanac od koga se očekuje nezaustavljivo nizanje iznenađenja – i pomalo sam teatralno raširio ruke. Mario, rekao sam, dođi, lepi moj, dođi, koliko si porastao. Poleteo je ka meni i morao sam da ga podignem izgovarajući rečenice veselim tonom, iako mi je glas bio promukao od napora. Energično mi se obisnuo oko vrata, poljubio me u obraz kao da hoće da ga probuši.

„Ne tako, ugušićeš ga“, umešao se njegov otac, a odmah se ubacila i Beta, naredivši mu da me pusti:

„Deda neće pobeći, ovih dana ćete stalno biti zajedno, delićeš s njim svoju sobu.“

Za mene je to bila ružna vest, pretpostavljao sam da tako malo dete spava s roditeljima. Zaboravio sam da sam, nekada davno, i sam tražio da Beta bude u kolenjima u sobi pored naše, iako Ada nije mogla oka da sklopi iz straha da neće čuti njeno kmečanje ili da će preskočiti podoj. Setio sam se toga upravo u trenutku dok sam spuštao dete i potisnuo sam nezadovoljstvo, nisam hteo da ga Mario primeti. Otišao sam do platnene torbe koju sam, kad sam stigao, naslonio na kofer i izvadio dve tanke knjige koje sam nameravao da mu poklonim.

„Vidi šta sam ti doneo“, rekao sam. Ali čim sam dotakao dve knjižice, ponovo sam zažalio što mu nisam kupio nešto privlačnije i uplašio se da će se razočarati. Dete je,

međutim, sa zanimanjem uzelo knjige i, promrmljavši vrlo učtivo hvala – to je bila prva reč koju sam ga čuo kako izgovara – krenulo da razgleda korice.

Saverio, koji mora da je mislio, isto kao ja, da je to pogrešan poklon i koji će kasnije sigurno reći Beti: tvoj otac, kao i obično, ništa ne može da uradi kako treba, požurio je da usklikne:

„Deda je veliki umetnik, pogledaj kako su lepe slike, on ih je naslikao.“

„Kasnije ćete ih gledati zajedno“, rekla je Beta, „a sada ćemo da skinemo kaput i idi da piškiš.“

Mario se malo opirao, ali je onda pustio da ga skinu, pazeći da nijednog trenutka ne ispusti dve knjige. Poneo ih je sa sobom, i kada ga je majka na silu odvušla u kupatilo, a ja sam ponovo seo, s osećajem nelagode, nisam znao o čemu da razgovaram sa zetom. Rekao sam prvo što mi je palo na pamet o fakultetu, studentima, naporu koji iziskuje podučavanje, jedinoj temi koja ga je, koliko sam se sećao, zanimala, osim fudbala, u koji se ja pak nisam uopšte razumeo. Ali Saverio je maltene odmah prešao na drugu temu i na moje iznenađenje, budući da među nama nije postojala prisnost, krenuo da priča, pomalo visokoparno, ali iskreno, o nezadovoljstvu sopstvenim životom.

„Nema predaha i nema sreće“, promrmljao je.

„Uvek ima malo sreće.“

„Ne, ja osećam samo jed.“

Ali čim se Beta vratila, naglo je prestao da mi se poverava i počeo ponovo zbrkano da priča o fakultetu. Mužu i ženi je očigledno bilo dovoljno da vide jedno drugo pa da se unerveže. Moja ćerka je optužila Saverija da je

ostavio nešto u neredu, nisam tačno shvatio šta, a onda mi je, pokazavši na Marija, koji se ponovo pojavio, čvrsto držeći moj poklon, napomenula: rezultat je što *ovaj ovde* raste gori od oca. Odmah posle toga, zgrabila je i odnela moj kofer i torbu, rekavši, uz podrugljiv smeh, kako se kladi da su unutra stvari koje su mi potrebne za rad, a ne košulje, gaće i čarape.

Kad je nestala u hodniku, detetu kao da je laknulo. Jednu knjigu je spustilo na sto, a drugu mi stavilo na noge, kao da su pisaci sto, i krenulo da okreće stranicu po stranicu. Pomilovao sam ga po kosi i ono me je, možda ohrabreno tim mojim potezom, krajnje ozbiljno upitalo:

„Jesi li stvarno ti naslikao sve ove slike, deda?“

„Naravno, jel’ ti se sviđaju?“

Razmislio je.

„Malo su tamne.“

„Tamne?“

„Da. Sledeći put ih napravi svetlije.“

Saverio je požurio da se umeša:

„Ne, ma nisu tamne, dobre su ovako.“

„Tamne su“, ponovio je Mario.

Pažljivo sam mu uzeo knjigu i proučio neke ilustracije. Niko mi nikad nije kazao da su tamne. Obraćajući se detetu, rekao sam: nisu tamne. A onda sam dodao, pomalo uvređeno: ali ako su tebi tamne, onda nešto nije u redu. Pažljivo sam prelistao knjigu, uočio nedostatke na koje nikad nisam obratio pažnju, promrmljao: možda su loše odštampane. I snuždio sam se, nisam nikad mogao da podnesem da mi tuđa nemarnost pokvari rad. Više puta sam ponovio Saveriju: da, tamne su, Mario je u pravu. Zatim sam, mešajući žalbe i stručne detalje, krenuo da

---

olajavam urednike, koji mnogo traže, malo plaćaju, sve upropašćavaju.

Dete je malo slušalo, a onda mu je dosadilo i pitalo me je hoću li da vidim njegove igračke. Ali ja sam već razmišljao o nečem drugom i grubo sam odgovorio da neću. U trenu sam shvatio da je moje odbijanje bilo previše oštro, otac i sin su me već zbunjeno gledali. Dodao sam: „Sutra, maleni, deda je sad umoran.“

3.

Uveče sam definitivno shvatio da je za Betu i Saverija kongres u Kaljariju pre svega dobra prilika da se sklone kako ih sin ne bi gledao i slušao dok se svađaju. Dok su po podne uputili jedno drugom samo malobrojne rečenice kakve se koriste u službenoj komunikaciji, za večerom nisu koristili ni njih, već su se obraćali prvenstveno Mariju i meni kako bi dete saznalo sve o mojim, a ja sve o njegovim podvizima. Oboje su koristili detinji ton i skoro uvek su počinjali sa *znaš li da je deda* ili *pokaži dedi*. Mario je tako saznao da sam osvojio mnogo nagrada, da sam poznatiji od Pikasa, da važni ljudi imaju moja dela u svojim kućama, a ja sam saznao da Mario ume učtivo da se javi na telefon, napiše svoje ime, koristi daljinski upravljač, sam seče meso pravim nožem, pojede ono što mu je u tanjiru ne joguneći se.

To veče je bilo beskonačno dugo. Dete nije odvajalo pogled od mene ni na tren, kao da je htelo da me ureže u pamćenje iz straha da ću nestati. Kad sam izveo nekoliko starih glupih trikova kojima sam zabavljao Betu kad je

bila mala – na primer, pretvarao sam se da je moj palac, stegnut između kažiprsta i srednjeg prsta, nos koji sam mu otkinuo – on se smeškao poluveselo-polusažaljivo, zamahujući rukom kao da hoće da me kazni zato što se glupiram. Kad je došlo vreme za spavanje, pokušao je da kaže: idem kad krene i deda. Ali roditelji su reagovali gotovo uglas, najednom oboje grubi. Majka je uzviknula: u krevet se ide kad mama kaže da se ide u krevet. Otac je rekao: vreme je za spavanje, pokazavši mu časovnik na zidu kao da dete već ume da gleda na sat. Mario je tada malo negodovao, ali je izdejtvoovao samo da prisustvujem dok se skida bez ičije pomoći, dok, opet bez ičije pomoći, oblači pižamicu, precizno stavlja pastu za zube na četkicu i beskonačno dugo pere zube.

Zadivljeno sam posmatrao taj prizor. Bezbroy puta sam rekao: kako si dobar. A Beta me je bezbroy puta zamolila: nemoj da mi ga razmaziš.

„Ali“, dodala je gledajući sina, najednom se uozbiljivši, „stvarno je dobar za svoje godine. Videćeš.“

Majka i sin su tada saopštili da će se povući kako bi pročitali priču za laku noć. Tromo sam ih otpratio do onoga što više nije bilo moja soba. Mario još nije umeo da čita, ali je – istakla je Beta – dosta napredovao. Oboje su hteli to da mi pokažu i dete je zaista, uz majčinu malu pomoć, pročitalo nekoliko reči. Ja sam za to vreme bacio žudan pogled na krevet na rasklapanje koji je bio pripremljen za mene i pomislio da bih i ja slušao priču samo da mogu da legnem. Beta je nadjačala sina, koji je tražio: ostani još, deda. Rekla je: ne, tata, idi, mi sad malo čitamo, a onda se spava. Te reči su očigledno bile naređenje kako za malog tako i za mene.

Izašao sam iz sobe i krenuo preko volje – gde li je prekidač? – kroz mračan hodnik. U poslednje vreme, još u Milanu, nisam voleo mrak. Palio sam sva svetla u kući zato što je tama, posle operacije, ponekad oživljavala neživo i imao sam utisak da me nameštaj i zidovi hvataju, što sam pripisivao pogoršanoj cirkulaciji i dopremanju nedovoljne količine kiseonika do mozga. Zato sam hodao oprezno, dodirujući zidove zglobovima prstiju, ali sam ipak video kako bleskaju moj otac, koji je, uvek narogušen, zabacivao unazad kosu s obe ruke, moja majka, koja se iz zapuštene Pepeljuge, razapete između straha i sete, ponekad pretvarala u gospođu s velom, moja baba, koja je posle moždanog udara sve vreme ćutke sedela, *arrugnata*, kako se na napolitanskom kaže za tela koja su zgrčena, kriva kao kosir ostavljen da rđa u nekom uglu.

Jedina osvetljena tačka u stanu bila je kuhinja. Tamo sam zatekao užasno neraspoloženog, a ipak pažljivog zeta, koji mi je pokazao stolicu pored sebe. Nisam ni seo, a već je krenuo da mi priča, jedva čujno, maltene šapućući mi na uvo, kako su se stvari između njega i Bete – dve godine zabavljanja, dvanaest godina zajedničkog života u tom stanu, pet godina braka – pokvarile. Uzalud sam pokušavao da promenim temu, stavim mu na sve moguće načine do znanja kako ne želim to da slušam. Nismo bili bliski, povrh svega ja sam bio otac njegove žene, ali je on nastavio, očigledno se loše osećao i hteo je da dà sebi oduška. Rekao mi je da je na čelo katedre za matematiku došao neki tip koga je moja ćerka poznavala još iz gimnazije i da je odmah izgubila glavu. Taj sjajan matematičar i moćan čovek ulio joj je novu energiju, tako da se svakoga dana trudila da bude lepša i elegantnija nego

prethodnog. Ukratko, fakultet je za Betu postao ogromna posuda puna guste i slatke tečnosti, u kojoj je njeno vitko telo stalno plutalo, bezmalo protiv svoje volje, ka telesini novog profesora – stvoru, po Saveriovim rečima, debelih butina, golemog stomaka – sa ciljem da ga okrzne, sudari se s njim, a zatim se protrlja o njega, privuče ga k sebi, povuče sa sobom na dno.

„Sve ovo“, šapnuo mi je očiju punih očaja, „tvoja ćerka radi na moje oči.“

Upravo je to bilo nedopustivo, ponovio mi je više puta: Beta se nije nimalo trudila da sakrije od njega koliko je šef katedre snažno privlači, već je tražila fizički dodir s njim u hodnicima, kancelarijama, učionicama, baru, ne hajući za muževljevo prisustvo, ne pridajući nikakav značaj činjenici da on u svakom trenutku može tu da se zadesi i to gleda. Beta je pred Saveriom pokazivala sve besramnije uzbuđenje. Saverija je svakog jutra, pre nego što krene na posao, pitala da li se lepo obukla, da li je dovoljno privlačna. Saveriju je, sikćući, sasula u uvo nezadrživu ljubomoru kad se šef katedre jednom prilikom pojavio sa ženom, a ova se priljubila uz njega i nije štedela na izlivima nežnosti. Da i ne pominje čežnjive pozdrave na početku i kraju radnog dana: ljubljenje u obraz koje je nehotice sve više težilo da pređe u poljubac u usta. Da i ne pominje njeno mahnjito traženje nezavisnosti. Kada ju je Saverio, izbezumljen zbog takvog ponašanja, jednom odvuкао na stranu u jedan mračni hodnik na fakultetu i kad je vikao na nju zbog toga što ga toliko ponižava, ona se prodrala: šta hoćeš, šta to pričaš, ti si lud, radiću šta mi se prohte, a onda se naglo okrenula i otrčala u bar, privučena tim

---

snažnim magnetom koji bi ti, da ga znaš – istakao je moj zet – izgledao maltene kao jedno od onih organskih jedinjenja koja su postojala pre nego što je počela evolucija, jednom rečju, rekao je na napolitanskom, dripac i govno.

Ja sam i dalje ćutao, pustio sam ga da dâ sebi oduška. Nije imalo svrhe da mu skrenem pažnju kako je, prema njegovom opisu, šef katedre njegova slika i prilika. Nije imalo svrhe da mu kažem kako Betu očigledno privlači tip muškarca koji je krupan i koji – isto kao on – nije baš neki lepotan. Samo sam u jednom trenutku pokušao da kažem: to je prolazni zanos, Save, na kraju ostaju navike, privrženost, Mario, koji je divno dete, bilo bi šteta da ga sekirate svojim svađama; poslušaj me, pusti da stvari idu svojim tokom. Njegov odgovor je bio munjevit, kao iz topa, i mnogo me je uznemirio: da, rekao je, ova strast će proći, ona će se smiriti; ali ja, *ja* sam sve video i smučilo mi se, više je ne volim.

Hteo sam da porazgovaramo o tome – o vezi između njegovog viđenja stvari i kraja ljubavi – ali je on začutao zbog bata Betinih koraka u hodniku, kao da su ga prestravili. Moja ćerka se pojavila na pragu u spavaćici i, zgađenog izraza lica, naredila mužu:

„Ja sam spremna, idemo na spavanje, tata je umoran. Dok ja zatvorim vrata i spustim roletne, ti idi da opereš zube.“

Saverio je dugo zurio u pod, a onda je ustao sa stolice odlučno đipivši na noge i izašao, nakon što mi je jedva čujno poželeo laku noć. Beta je sačekala da čuje kako se zatvaraju vrata kupatila, a onda me je usplahireno, sasvim tiho upitala:

„Šta ti je rekao?“

„Da imate neke probleme.“

„On je problem.“

„Ja sam shvatio da si ti problem.“

„Loše si shvatio, Saverio vidi ono čega nema.“

„Nisi se, dakle, zatreskala u šefa tamo neke katedre?“

„Ja? *Ja?* Ma daj, tata, Saverio je nepodnošljiv.“

„Ipak si ostala s njim dvadeset godina.“

„Ostala sam zato što je obično uravnotežen.“

„A sad je neuravnotežen?“

„Da, i izbacuje iz ravnoteže i mene, i dete, i kuću, i sve.“

„Čekaj malo: neuravnotežen je do te mere da je umislio da si se zalepila za nekog neznanca?“

Beta je napravila grimasu od koje je poružnela.

„Nije neznanac, tata, on mi je kao brat.“

Na oči su joj tada navrle suze i to mi je delovalo iskreno, čemu je doprinela i činjenica da nisam gajio velike simpatije prema njenom mužu. Rekao sam joj: dođi ovamo, smiri se, ti si pametna, odlična u svom poslu, Mario je divan, dobro de, idite, raspravite to, i kad se vratite, sve će se srediti. Bez obzira na to da li je bila iskrena ili ne, dobro sam znao da ću je uvek voleti i tešiti. Nisam podnosio da plače kad je bila mala i nisam to podnosio ni sada kad je bila velika. Ako baš moraš da plačeš, šapnuo sam joj, plači kad sam ja u Milanu. Ona se nasmešila, poljubio sam je u čelo, šmrknula je, promrmljala: dođi da ti pokažem gde se zatvara plin. To joj nije bilo dovoljno, htela je da ja sam okrenem dugme kako bih dobro zapamtio taj pokret. Zatim mi je dala gomilu uputstava: gde se nalazi osigurač za struju, da obratim pažnju na balkonska vrata, nova su i

---

nešto s njima nije u redu, ventil za vodu je ispod sudopere, odvod u tuš-kabini se zapušava i tako dalje, i tako dalje. Onda je shvatila da ne pazim i nezadovoljno promrmljala: sutra ću ti sve zapisati. Mora da je ponovo posumnjala da sam dorastao situaciji u koju me je uvukla, pa me je, gledajući me pravo u oči, upitala: imaš li, stvarno, snage da čuvaš dete? Zakleo sam se da imam i ona me je poljubila u obraz – što nije nikad ranije uradila, čak ni kao mala – prošaputavši: hvala.

Pratio sam je pogledom sve dok nije nestala u svojoj sobi. Onda sam otišao da uzmem svoje stvari iz kofera, pazeći da ne pravim buku, i zatvorio sam se u kupatilo. Tamo sam se, spremajući se za noć pokretima koji su bili spori i nesigurni od umora, setio prvih sati provedenih u Napulju i opet sam se pokajao što sam otišao iz Milana. Trebalo je jasno da kažem kako se još oporavljam od operacije, kako ne mogu da preuzmem odgovornost za Marija, kako ne želim da se opterećujem njihovim bračnim problemima. Setio sam se neprijatnih rečenica i slika od te večeri i nisam mogao da odagnam utisak – da tako kažem – nepristojnosti. Odmah mi se učinilo da tu, u kući, ništa nema prikladnu odeću. Ili je ima, ali kao da je ona na nekakvoj lepljivoj magmi, ili krokodilu, ili, otkud znam, bonobo majmunima ili, još gore, probiontima, organizmima nastalim nasumičnim spajanjem. Beta, koja se pripijala uz kolegu, bila je nepristojna; njen muž, koji se uvukao između nje i stranca – ljubavnika, brata, bratskog ljubavnika – bio je nepristojan; kao što su nepristojni bili i zidovi, vetar koji je duvao iz marine, grad. Neko vreme posle ženine smrti pregledao sam njene papire – i ja sam

bio nepristojan – i nije mi mnogo trebalo da shvatim da me je ona, dok sam ja i danju i noću bio rastrojen zbog teških, malih borbi za umetničku afirmaciju – bile su to godine i godine rastrojenosti u kojima mi je bilo najvažnije da sledim svoj umetnički žar – često varala, i to samo nekoliko godina nakon što smo započeli vezu. Zašto? To ni ona sama nije mogla sebi da objasni, iznosila je samo pretpostavke. Da bi podsetila sebe da postoji. Da bi sebe koliko-toliko stavila u centar. Zato što sam u našoj vezi ja bio previše u centru. Zato što je njenom telu bila potrebna pažnja. Zbog slepog poriva njene životne snage. Iza svakodnevnog pristojnog života – uzdahnuo sam razočarano – postoji nevaspitani duh koga se pravimo da ne vidimo, energija koja nam pokreće telo, uništavajući u određenim vremenskim razmacima smernost čak i kod najsmernijih. Ugasio sam svetlo u kupatilu, ugasio sam svetlo u hodniku – tri prekidača, nasumice sam pritisnuo jedan, bio je onaj pravi – pošto sam prethodno upalio lampu pored svog kreveta. I konačno sam legao, uz prigušeno dugo ječanje, i ne pogledavši Marija, na drugom kraju sobe, u malom krevetu, među gomilom igračaka i mnoštvom crteža na zidovima.

Napolju je i dalje duvao jak vetar, kiša je udarala o balkonsku ploču, ograda je podrhtavala i buka je ulazila u sobu uprkos dvostrukim staklima. Za tren oka sam zaspao, ali sam se već sledećeg trena probudio obliven znojem, dahćući. Mario je stajao pored mene u svojoj plavoj pižamici. Rekao je: zaboravio si da ugasiš svetlo, deda, ja ću da ga ugasim, ne brini. Stvarno ga je ugasio i soba je uronila u mrak, u vetar, uteravši mi strah u kosti. On je neustrašivo otperjao u svoj krevet.